

«جی.ام. کوتسیا»، رمان «زندگی و زمانه مایکل ک» و جایزه نوبل ادبیات رسیدن به لذت‌رهایی انسان‌های اولیه

احمد محمدتیریزی
روزنامه‌نگار

«جان ماکسول کوتسی» یا «جی.ام. کوتسیا» در ایران نویسنده مشهوری نیست. این گمنامی‌اش هم عجیب به نظر می‌رسد. چون نویسنده هلندی‌تبار اهل آفریقای جنوبی در سال ۲۰۰۳ جایزه نوبل ادبیات را برده است و چنین موفقیتی برای هر نویسنده‌ای اتفاق نمی‌افتد و بردن نوبل به تنهایی عاملی مهم برای شناخت نویسنده‌گان به شمار می‌رود.

انزوای آقای نویسنده

معروف‌ترین کتاب کوتسیا در ایران، «زندگی و زمانه مایکل ک» نام دارد. او این کتاب را در سال ۱۹۸۳ میلادی منتشر کرد و توانست با آن جایزه بوکر و جایزه فمینا را برود. پس از وقفه‌ای چند ساله، کتاب در سال ۱۳۸۳ با ترجمه مینو مشیری و توسط نشرنو به بازار آمد. اما کتاب، خیلی مرتب و منظم تجدید چاپ نشد و گاهی پس از اتمام چاپ در بازار کمیاب یا نایاب می‌شد.

شاید بخشی از گمنامی کوتسیا و کتاب‌هایش در ایران به خصوصیات اخلاقی او برگردد. او به شدت آدمی اهل انزواست و از هیاهو و حاشیه‌های رسانه‌ها فاصله می‌گیرد. شیوه عجیب و غریب کوتسیا برای زندگی، چهره‌ای نسبتاً ناشناخته از او به مخاطبان آثارش می‌دهد.

این نویسنده آفریقایی برای گرفتن دو جایزه بوکر به لندن نرفت و سال ۲۰۰۳ هم پس از دریافت جایزه نوبل حاضر به انجام گفت‌وگو با خبرنگاران نشد. او در جایی در نقل قولی زیبا و جالب توجه چنین نوشته است: «راه سومی میان حرف زدن و سکوت کردن وجود دارد و آن ادبیات است. زبانی که من با آن سخن می‌گویم مناسب نوشتن است، نه گفت‌وشنود.» منتقدان سبک پاکیزه و جمع و جور کوتسیا را نمایانگر نحوه زندگی پارسایانه او می‌دانند. او گیاهخوار است، عاشق دوچرخه سواری است و به هیچ عنوان به مشروبات الکلی لب نمی‌زند.

دقت در خوانش

«زندگی و زمانه مایکل ک» به عنوان معروف‌ترین اثر کوتسیا تا به حال جوایز زیادی کسب کرده و موجب شده تا نام خالقش بیشتر در محافل رسمی و عمومی شنیده شود. «زندگی و زمانه مایکل ک» به سبک و سیاق بعضی از رمان‌ها، کتاب آسان و متعارفی نیست و خواننده برای خواندن آن باید دقت زیادی به خرج دهد.

صحبت از چنین کتابی سخت خواهد بود. خواننده در کتاب با شخصیتی به نام «مایکل ک» آشنا می‌شود که تا پایان متوجه نام

«جی.ام. کوتسیا»، رمان «زندگی و زمانه مایکل ک» و جایزه نوبل ادبیات

رسیدن به لذت‌رهایی

انسان‌های اولیه

آغاز جنگ داخلی

پس از آشنایی‌های اولیه با شخصیت مایکل، ماجرای اصلی او زمانی شروع می‌شود که جنگ در شهر درمی‌گیرد. نویسنده، بخش اول کتاب را با ریتم کندی روایت می‌کند و سعی دارد جزئیات زیادی از شخصیت‌ها به خواننده بدهد. در کل رمان از سه بخش تشکیل شده که در بخش اول و سوم، داستان از زاویه‌دید دانای کل و در بخش دوم از زبان اول شخص روایت می‌شود. همین درهم آمیختگی روایت‌ها، شاید در ظاهر کمی گیج‌کننده به نظر برسد ولی تا پایان انسجام خود را حفظ می‌کند.

شروع جنگ داخلی کابوس وحشتناکی برای همه است. مایکل برای زنده ماندن، مادر بیمارش را سوار بر گاری‌ای کهنه می‌کند و به راه می‌افتد. روزهای سختی در پیش است. مایکل همین‌طور که در خیابان‌ها راه می‌رود، باید مادرش را نیز با خودش بکشد. تلاش برای بقا، مهم‌ترین هدف مایکل است. او نمی‌خواهد در این جنگ داخلی که نقشی در آن ندارد، اسیر یا کشته شود.

مرگ مادر

مرگ مادر، اولین ضربه سخت را به مایکل می‌زند. مادر بیمار توان آمدن این همه راه را ندارد. مادر در بیمارستانی شلوغ می‌میرد و مایکل باید به تنهایی مسیرش را ادامه دهد. حالا مایکل رهاتر حرکت می‌کند: «دیگر به ساعات منع عبور و مرور اهمیت نمی‌داد. خاطر جمع بود که طوریش نمی‌شود؛ اگر هم می‌شد اهمیت نداشت.»

شخصیت غیرعادی مایکل باعث می‌شود تا او در مواجهه با موقعیت‌های دشوار و جانکاه بهتر عمل کند. او با طبیعت ارتباط خوبی دارد و به دیگران آزاری نمی‌رساند. او از زندگی در طبیعت و به دور از آدم‌ها درس‌های زیادی می‌گیرد و خودش را بهتر با محیط اطرافش تطبیق می‌دهد. او به سبک انسان‌های اولیه شکار و کشاورزی می‌کند: «اکنون، در ظرف چند هفته، احساس می‌کرد زندگی جنب و جوش گرفته‌اش به شدت با قطعه زمینی که کشت کرده بود و دانه‌هایی که در آن نشانده بود، پیوند خورده است.»

مایکل در جایی خارج از زمان، با طلوع و غروب آفتاب زندگی می‌کند. حالا او در جایی دورافتاده و حاشیه‌ای، به دور از جنگ و آدم‌ها، زندگی ساده و ابتدایی خودش را دارد. او در زندگی جدید، احساس می‌کند آدم دیگری شده است.

چنین کتاب‌هایی و خواننده شدنش در ایران، اتفاق مهمی است که باید رخ دهد. کتاب‌هایی از این دست را باید با طمأنینه و دقت خواند و با پایان یافتن کتاب، آن اثر جادویی در ذهن خواننده اتفاق خواهد افتاد، چرا که خواننده با جهانی تازه و شیوه‌های روایتی جالب توجه آشنا شده است که هیچ گاه از ذهن او پاک نخواهد شد.

آشنایی با سبک و خلاقیت نویسنده در این کتاب، خوانندگان و نویسندگان ایرانی را با شیوه‌های خلاقانه نویسنده‌گی آشنا می‌کند. قطعاً به خاطر وجود همین خلاقیت‌ها، کوتسیا را لایق بردن جایزه نوبل دانسته‌اند.

خانوادگی‌اش نمی‌شود. نویسنده در کتاب به سیستم حکومتی آپارتاید در آفریقا نقدهای جدی دارد و از شرایط سخت زندگی آدم‌ها در چنین جوامعی سخن می‌گوید. صاحب‌نظران کوتسیا را شکاکی بسیار دقیق می‌نامند که بی‌رحمانه از اصول اخلاقی سطحی و بزک کرده تمدن غرب انتقاد می‌کند.

داستان مایکل در بحبوحه جنگ داخلی آفریقا می‌گذرد. خواننده در ابتدای کتاب، مایکل را نوزادی لب‌شکری می‌بیند و انگار این نقص شرایط را برای او سخت‌تر خواهد کرد. سیمای نوزاد حتی برای مادرش نیز خوشایند نیست. هرچه مایکل بزرگتر می‌شود، وضع او هم بدتر می‌شود. مایکل را به خاطر نقص مادرزادی و کم هوشی‌اش از مدرسه اخراج می‌کنند و او در یک مرکز نگهداری کودکان دارای نقص عضو بزرگ می‌شود.

خلاقیت در ریتم کتاب

نویسنده تمرکز زیادی را در فصل اول گذاشته و بخش زیادی از حجم کتاب مربوط به این فصل است. ریتم کند و آهسته این فصل هم تمهیدی از سوی نویسنده است تا خواننده بیشتر و بهتر با فضای ذهنی مایکل آشنا شود و پی به درونیات او برود. کوتسیا به شکل خلاقانه و هوشمندانه‌ای ریتم را در خدمت شخصیت‌پردازی گرفته است.

مایکل به‌عنوان شخصیت اصلی کتاب، در طول داستان به یک رهایی می‌رسد. او با وجود مشکلات بسیار، تلاش می‌کند تا آزادی و آزادگی‌اش را حفظ کند و تسلیم نشود. مایکل در طول تلاش و تقلایش برای زنده ماندن در نهایت سادگی، هیچ خواسته عجیبی ندارد. او فقط می‌خواهد کرامت انسانی‌اش حفظ شود.

کوتسیا در پایان به‌دنبال نشان دادن یک پایان‌بندی خاص و مشخص به خواننده نیست و بیشتر به‌دنبال نشان دادن تکوین و تحول شخصیت اصلی کتاب بوده است. شاید «زندگی و زمانه مایکل ک» به نسبت بسیاری از رمان‌های مشهور از اتفاقات و وقایع کمتری برخوردار باشد ولی انتشار

معروف‌ترین کتاب کوتسیا در ایران، «زندگی و زمانه مایکل ک» نام دارد. او این کتاب را در سال ۱۹۸۳ میلادی منتشر کرد و توانست با آن جایزه بوکر و جایزه فمینا را برود. پس از وقفه‌ای چند ساله، کتاب در سال ۱۳۸۳ با ترجمه مینو مشیری و توسط نشرنو به بازار آمد. اما کتاب، خیلی مرتب و منظم تجدید چاپ نشد و گاهی پس از اتمام چاپ در بازار کمیاب یا نایاب می‌شد.

«زندگی و زمانه مایکل ک» به‌عنوان معروف‌ترین اثر کوتسیا تا به حال جوایز زیادی کسب کرده و موجب شده تا نام خالقش بیشتر در محافل رسمی و عمومی شنیده شود. «زندگی و زمانه مایکل ک» به سبک و سیاق بعضی از رمان‌ها، کتاب آسان و متعارفی نیست و خواننده برای خواندن آن باید دقت زیادی به خرج دهد

